

KOMMISSIONEN

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 30. juni 2004

om Tysklands statsstøtte til fordel for Herlitz-gruppen

(meddelt under nummer K(2004) 2212)

(Kun den tyske udgave er autentisk)

(EØS-relevant tekst)

(2005/878/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 88, stk. 2, første afsnit,

under henvisning til aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, særlig artikel 62, stk. 1, litra a),

under henvisning til Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel 93 ⁽¹⁾, særlig artikel 7, stk. 3,

efter at have opfordret interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger i overensstemmelse med disse bestemmelser ⁽²⁾ og under hensyntagen til de fremsatte bemærkninger, og

ud fra følgende betragtninger:

I. SAGSFORLØB

- (1) I marts 2002 indgav en af Herlitz AG's største konkurrenter en klage, hvoraf det fremgik, at Herlitz AG ville få bevilget en garanti fra delstaten Berlin. Ved brev af 25. marts 2002 anmodede Kommissionen Tyskland om at fremlægge oplysninger om en eventuel støtte til Herlitz AG. Tyskland svarede ved brev af 17. april 2002, der registreredes den 18. april, at der ikke var tale om nogen støtte. På grundlag af en avisartikel den 24. april 2002, i henhold til hvilken delstaten Brandenburg skulle have bevilget Falken Office Products GmbH (i det følgende »FOP«), der er datterselskab af Herlitz AG, et lån på 1 mio. EUR, anmodede Kommissionen i brev af 8. maj 2002 på ny Tyskland om oplysninger om en eventuel støtte til Herlitz AG. Tyskland svarede ved brev af 4. juni 2002, registreret 5. juni, endnu en gang, at der ikke var tale om nogen støtte.
- (2) Tyskland meddelte endelig ved brev af 17. juli 2002, registreret 19. juli, at delstaten Brandenburgs InvestitionsBank (i det følgende »ILB«) havde indrømmet Herlitz PBS AG et lån på ca. 1. mio. EUR. Ifølge de tyske oplysninger var foranstaltningen allerede gennemført. Kommissionen registrerede den derfor som ikke-anmeldt støtte under nr. NN 89/02. Bilag, herunder en insolvensplan, blev fremlagt ved brev af 19. juli 2002, registreret 25. juli; samt ved brev af 1. august 2002, registreret samme dag. Den 8. august 2002 anmodede Kommissionen om nærmere oplysninger om den bevilgede støtte. Tyskland fremsendte disse oplysninger ved brev af 4. september 2002, der er registreret samme dag.

⁽¹⁾ EFT L 83 af 27.3.1999, s. 1. Ændret ved tiltrædelsesakten af 2003.

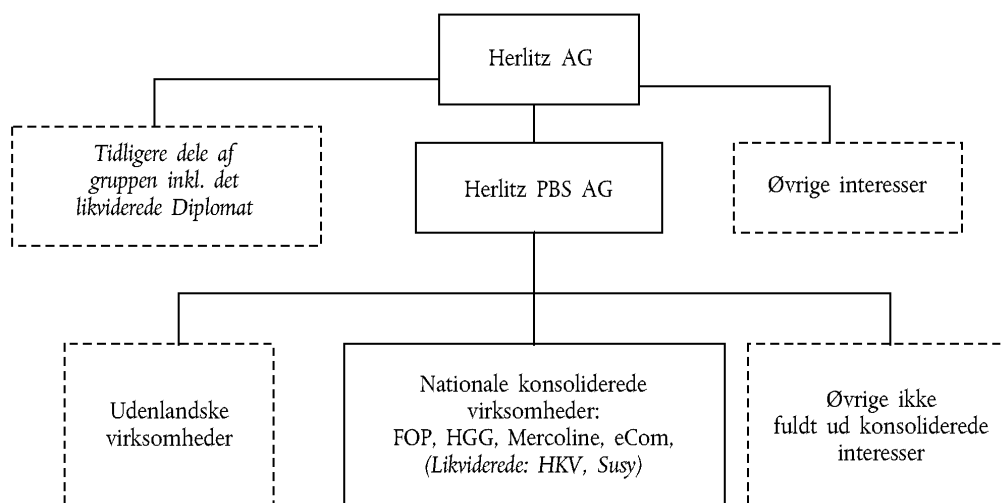
⁽²⁾ EUT C 100 af 26.4.2003, s. 3.

- (3) Ved brev af 29. januar 2003, der er registreret samme dag, meddelte Tyskland Kommissionen, at det lån, der var bevilget Herlitz PBS AG, var blevet fuldt ud tilbagebetalt til ILB. Insolvensproceduren mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG var indstillet, og insolvensplanerne var desuden godkendt og gennemført.
- (4) Ved brev af 19. februar 2003 meddelte Kommissionen Tyskland sin beslutning om at indlede proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2, med hensyn til lånet og de øvrige foranstaltninger, samt at den havde registreret sagen under C 16/03. De bemærkninger, der herefter blev modtaget fra Tyskland, blev registreret 28. april 2003.
- (5) Kommissionens beslutning om at indlede en formel undersøgelsesprocedure blev offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* ⁽³⁾. Kommissionen opfordrede herefter alle interesserede til at fremsætte bemærkninger. Kommissionen modtog bemærkninger fra en interesseret part, der blev videresendt til Tyskland, som fik lejlighed til at svare. Tysklands synspunkter blev modtaget med brev af 24. juli 2003, der registreredes 27. juli 2003.
- (6) Tyskland fremlagde supplerende oplysninger i brev af 10., 12. og 28. november 2003, 8. og 26. januar og 23. marts, 23. og 24. april 2004. Der blev den 27. januar 2004 afholdt et møde med repræsentanter for Kommissionen, den tyske regering og Herlitz-gruppen.

II. FORANSTALTNINGERNE

1. Virksomheden

- (7) Herlitz AG, der blev grundlagt i 1904 som en papirvareforretning, har udviklet sig til en gruppe, der har været børsnoteret siden 1977. Inden for gruppen er Herlitz AG et holdingselskab, som har aktier i en række datterselskaber, hvoraf det største er Herlitz PBS AG.
- (8) Inden insolvensproceduren blev indledt, var Herlitz AG et holdingselskab med aktier i Herlitz PBS AG og Diplomat GmbH (Diplomat). Inden for Herlitz-gruppen var Herlitz PBS AG holdingselskab med interesser i Falken Office Products GmbH (FOP), Herlitz Kunststoffverarbeitungs GmbH (HKV), Susy Card Papeterie GmbH (Susy), HGG Verwaltungsgesellschaft mbH (HGG) samt i udenlandske datterselskaber i ca. 15 lande. I 2002 erhvervede Herlitz-gruppen Mercoline GmbH samt eCom Verwaltungs GmbH og eCom Logistik GmbH & Co.KG (eCom). Opbygningen af gruppen er i dag følgende:

⁽³⁾ Se fodnote 2.

- (9) Herlitz-gruppen er aktiv på markedet for papirvarer, kontorudstyr, postkort m.v. Herlitz AG og Herlitz PBS har hovedsæde i Berlin. Herlitz-gruppens produktion ligger i følgende byer: Berlin, Falkensee (Brandenburg), Peitz (Brandenburg), Cunewald (Sachsen), Posen (Polen) og Most (Den Tjekkiske Republik). FOP er gruppens største producent af kontorartikler.
- (10) Siden juli 2001 ejes 67 % af aktierne i Herlitz AG af et konsortium bestående af følgende banker: DB Industrial Holding (Deutsche Bank), Landesbank Berlin, Berliner Bank ⁽⁴⁾, Hypovereinsbank, Bayerische Landesbank, DZ Bank AG, Dresdner Bank, HSBC, IKB Deutsche Industriebank AG og West LB. De resterende 35 % af aktierne er fordelt på et stort antal ejere ⁽⁵⁾.
- (11) Nedenstående tabel 1 viser gruppens økonomiske udvikling:

Tabel 1

	1997	1998	1999	2000	2001	2002 i alt	2002 1.1.2002- 16.9.2002	2002 17.10.200- 2- 31.12.2002	2003
Omsætning i mio. EUR (*)	714	630	567	490	438	376	255	121	347
Nettofortjeneste/ tab i mio. EUR (*)	- 51	- 37	- 46	- 51	- 134	99	51	48	1,7
Antal beskæfti- gede (*)	5 420	4 483	4 228	3 380	2 984	3 096	3 181 Gennem- snit	3 109 Gennemsnit	Ingen mærkbar ændring
Kapital i mio. EUR (*)	171	123	70	18	- 55	43	- 6	43	43
Banklån i mio. EUR (*)	172	365	373	356	297	89	250	89	63

(*) Alle tal vedrører situationen ved det anførte års eller den anførte periodes afslutning, medmindre der er anført en gennemsnitsværdi.

- (12) Da banklånene ikke blev forlænget i marts 2002 var Herlitz AG, Herlitz PBS AG og andre af gruppens datterselskaber f.eks. Diplomat, HKV og Susy truet af insolvens eller var allerede insolvente. Den 3. april 2002 indgav Herlitz AG og Herlitz PBS AG konkursbegæring. Den 5. juni 2002 blev insolvensproceduren indledt over for begge virksomheder.
- (13) For nogle af gruppens datterselskaber blev der gennemført separate insolvensprocedurer. Diplomat, HKV og Susy indgav konkursbegæring den 12. april 2002 og gik derefter i likvidation. Under likvidationen fik alle kreditorer opfyldt samme procentvise andel af deres krav af konkursboet. Ingen kreditorer gav afkald på deres krav over for disse virksomheder eller over for FOP. Herlitz PBS AG bevilgede et redningslån til FOP og forhindrede dermed, at denne virksomhed blev insolvent.
- (14) Insolvensproceduren mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG blev suspenderet 16. september 2002, da domstolen godkendte insolvensplanerne. Den 15. juli 2002 godkendte kreditorerne enstemmigt disse planer for Herlitz AG og Herlitz PBS og uden forbehold. Gennemførelsen af insolvensplanerne blev overvåget af kurator og kreditorerne i perioden indtil 31. marts 2004.

⁽⁴⁾ Den 1. juli 2003 blev Berliner Bank et datterselskab af Landesbank Berlin.

⁽⁵⁾ Se Herlitz-gruppens hjemmeside: http://www.herlitz.de/index.php?id=347&backPID=348&begin_at=5&pS=1041375600&pL=31535999&arc=1&tt_news=81

- (15) Årsagen til Herlitz-gruppens finansielle vanskeligheder var ifølge de tyske oplysninger en række fejlslagne investeringsbeslutninger, der var truffet i 90'erne uden for gruppens hovedaktivitetsområde. Efter genforeningen besluttede gruppen på grund af de højere avanceforventninger at gå ind på ejendomsmarkedet i Berlin og Brandenburg. Da de forventede avancestigninger ikke blev en realitet, måtte gruppen oprette reserver og foretage afskrivninger for i alt 95 mio. EUR. De bygninger, der var opført til gruppens eget brug i Berlin-Tegel og Falkensee, viste sig at være overdimensionerede. Da det ikke var muligt at finde lejere til de uudnyttede arealer, opstod der omkostninger på 20 mio. EUR på grund af de tomme lokaler.
- (16) Investeringerne i fast ejendom var den største tabsgivende faktor for virksomheden. Alle forsøg på salg af ejendommene slog fejl. Det resulterede i, at der i slutningen af 2001 blev oprettet to særlige ejendomsselskaber, nemlig GGB Grundstückgesellschaft Am Borsighafen mbH Co. KG (GGB) for gruppens ejendomme i Berlin-Tegel og GGF Grundstückgesellschaft Falkensee mbH Co. KG (GGF) for ejendommen i Falkensee. Via Herlitz PBS AG og HGG havde gruppen aktiemajoriteten i GGB og GGF. Medens Herlitz PBS AG var kommanditist, var HGG komplementar i GGB og GGF.
- (17) Herlitz-gruppen havde planer om at rense sin balance for tabene som følge af investeringerne i fast ejendom. Derfor solgte de i januar 2002 de to parceller med den hertil hørende brugsret til GGB og GGF, som derefter tilbageforpagtede den del af parcellerne, som gruppen havde brug for. GGB og GGF kunne imidlertid ikke udskilles fra gruppen inden insolvensproceduren. Med samtykke fra kurator blev HGG, der var minoritetspartner i GGB og GGF, den 30. september 2002 løst fra Herlitz-gruppen, og Herlitz PBS AG's kommanditistrettigheder blev omdannet til minoritetsinteresser på 1 mio. EUR både i GGB og GGF. Ifølge tysk ret⁽⁶⁾ er Herlitz-gruppen dermed ikke længere hovedaktionær i ejendomsselskaberne.
- (18) En anden af gruppens fejlinvesteringer var overtagelsen af en russisk papir- og papirforarbejdningsfabrik. Som følge af papirmarkedets sammenbrud i Samfundet af Uafhængige Stater (SNG) resulterede denne investering i tab på ca. 50 mio. EUR. Andre investeringer inden for distributionsvirksomhed i Portugal, Frankrig og Østrig mislykkedes ligeledes og resulterede i yderligere tab på mellem 10 og 15 mio. EUR. Det samlede resultat af alle de fejlslagne investeringer på tab er på i alt ca. 175-180 mio. EUR. Det understreges, at Herlitz-gruppens kerneaktiviteter i hele denne periode opnåede positive resultater, der dog ikke var tilstrækkelige til at dække tabene på grund af de fejlslagne investeringer.

2. De økonomiske foranstaltninger

- a) »De gamle foranstaltninger«
- (19) I 1989 tilbød delstaten Berlin via Liegenschaftsfonds Berlin GmbH & Co. KG (Liegenschaftsfonds) Herlitz AG, at selskabet kunne benytte et areal i det tidligere industriområde Borsig i Berlin-Tegel. Liegenschaftsfonds er et selskab, der administrerer delstaten Berlins faste ejendomme. Herlitz-gruppen erhvervede brugsret til arealet i Tegel og skulle betale leje herfor indtil den 30. april 2053.
- (20) Lejen svarede til 3 % af grundværdien, der kunne svinge i kontraktens løbetid. Gruppen opførte i Tegel administrationsbygninger med produktionsanlæg, der svarede til dens behov. De bygninger, der blev opført på den forpagtede grund, var gruppens ejendom. Ved salget heraf til GGB blev brugsretten til grunden dermed overdraget.

⁽⁶⁾ Se § 290 i den tyske handelslov, Handelsgesetzbuch af 10. maj 1897 (RGL. I s. 219).

- (21) Kontrakten mellem Liegenschaftsfonds og Herlitz-gruppen indeholdt en klausul om, at lejen skulle forhøjes fra 3 % til 7,5 %, hvis grunden blev benyttet til et andet formål i strid med ejers interesse. Efter at brugsretten til grunden i Berlin-Tegel var overdraget til GGB, forhøjede Liegenschaftsfonds imidlertid ikke lejen, og denne blev som aftalt indtil marts 2002 betalt af gruppen og fra ⁽⁴⁾ oktober 2002 betalt af GGB.
- (22) I 1989 havde delstaten Berlin bevilget Herlitz AG et usikret lån på 6 mio. DEM (3,07 mio. EUR) for at flytte sine produktionsanlæg i Moabit og Spandau til Tegel (i det følgende »flyttelån«). Den 17. november 1999 blev tilbagebetalingen af flyttelånet kort før tilbagebetalingsfristen udløb udsat til 31. december 2004. Til gengæld opkrævede delstaten en rente svarende til Den Europæiske Centralbanks basisrente med tillæg af 2 %.
- (23) Som sikkerhed undertegnede Herlitz AG den 23. november 1999 en notarielt bekræftet skyldnererklæring til fordel for delstaten Berlin på 7,185 mio. DEM (3,67 mio. EUR) svarende til det oprindelige beløb for flyttelånet med tillæg af det forventede beløb for de kumulerede renter på 1,185 mio. DEM (0,606 mio. EUR). I samme dokument blev der givet pant i grunden i Berlin-Tegel for et beløb svarende til den påløbne leje for Herlitz AG's brugsret. Denne panteret var dog efterstillet den panteret, der for tilsvarende brugsrettigheder var registreret for banker. Hverken indrømmelsen af flyttelånet i 1989 eller betalingsudsættelsen i 1999 var omfattet af nogen støtteordning. Ingen af foranstaltningerne var anmeldt til Kommissionen.

b) *Redningslån*

- (24) Ved en kontrakt, der blev undertegnet den 10. maj 2002 sammen med kurator, indrømmede ILB Herlitz PBS AG et lån på 930 232 EUR (i det følgende »redningslånet«). Ved brev af 29. maj 2002 blev dette lån forhøjet til 963 855,42 EUR.
- (25) Formålet med redningslånet var at opfylde købsaftalen imellem Herlitz PBS AG og FOP. FOP havde leveret varer til Herlitz PBS AG, men havde ikke modtaget nogen betaling, og virksomheden var derfor i fare for at få likviditetsproblemer.
- (26) Redningslånet blev ydet til 7,5 % p.a. og skulle tilbagebetales seks måneder efter udbetalingen. Det blev udbetalt 24. juli 2002 og var sikret ved overdragelse af visse krav til en værdi af 2,5 mio. EUR, som FOB havde, samt ved en registreret panteret på 13 549 234,85 EUR. Lånet blev fuldstændig tilbagebetalt med renter til ILB den 24. januar 2003.

c) *Omstrukturering ved hjælp af insolvensplaner*

Insolvensplanerne

- (27) Tyskland har fremlagt to insolvensplaner, en for Herlitz PBS AG og en for Herlitz AG, dateret 15. juli 2002. Der er tale om Herlitz-gruppens saneringsplaner (kapitaltilførselsplaner). Planerne omfatter bl.a. kapacitetsreduktion, ejendomssalg, nedlukning af urentable datterselskaber, nedbringelse af driftsunderskud, foranstaltninger til omkostningsreduktion og driftsoptimering og søgen efter en strategisk partner. Det indgår endvidere i planerne, at virksomhedens gæld skal nedbringes ved, at der delvis eller helt gives afkald på ikke-sikret gæld og ved bidrag fra arbejdstagerne.

⁽⁴⁾ Redaktionsfejl.

- (28) Begge insolvensplaner var baseret på sanering gennem videreførelse af virksomhedens aktiviteter i overensstemmelse med insolvensbestemmelserne i den tyske lovgivning ⁽⁷⁾. Denne lovgivning, der har været gældende siden 1. januar 1999, giver mulighed for at redde en virksomhed ved at bevare ledelsen og fyldestgøre kreditorerne ved hjælp af de indtægter, der indkommer efter insolvensprocedurens afslutning. I procedureerne mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG forekom denne løsning at være den bedst egnede for at fyldestgøre kreditorerne. Derfor undlod kurator og kreditorerne at gøre brug af muligheden for enten at sælge hele virksomheden eller likvidere virksomheden gennem salg af de enkelte aktiver (opsplitning).
- (29) Selv om begge planer er baseret på samme metode, stræbte man efter forskellige løsninger, da Herlitz PBS AG og Herlitz AG ikke havde samme formuestruktur. Omstruktureringen af Herlitz AG på grundlag af insolvensplanen blev gjort betinget af, at planen for Herlitz PBS AG blev gennemført. I begge planer blev hver virksomheds kreditorer inddelt i grupper med sammenlignelige krav.
- (30) Ifølge § 222 i den tyske insolvenslov kan tre typer kreditorer deltage i en insolvensprocedure:
- kreditorer med separatiststilling, hvis deres rettigheder forringes på grund af planen
 - de almindelige kreditorer
 - efterstillede kreditorer, der ikke har givet afkald på deres krav.
- (31) Der foretages en yderligere inddeling i grupper af kreditorer med samme rettigheder. Efter inddelingen i grupper kan der ikke gennemføres noget individuelt forlig, hvor der gøres forskel mellem dele inden for samme kreditorgruppe.
- (32) I insolvensprocedurene mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG fik separatisterne fyldestgjort deres krav.
- (33) Tyskland fremførte, at samtlige masseomkostninger og massekrav var blevet fuldstændigt betalt under procedurene mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG. En del af disse krav vedrørte omsætningsafgift. I insolvensprocedurer mod en virksomhed, der videreføres, er fyldestgørelse af disse prioriterede krav en forudsætning for, at proceduren afsluttes succesrigt. Massekravene blev straks betalt, så snart de opstod, og der blev ikke opstillet nogen særskilt liste for dem. Der blev imidlertid opstillet hypotetiske lister over masseomkostninger og massekrav for at få et overblik over resultatet af likvidationen og salget af aktiverne.

Kreditorgrupper i insolvensplanen for Herlitz AG

- (34) Under insolvensproceduren mod Herlitz AG blev insolvenskravene opdelt på følgende måde:
- Kreditorer med separatiststilling: Der blev ikke oprettet en sådan gruppe for disse kreditorer. En ret til særlig fyldestgørelse sikrede dog alle Hypovereinsbank og Eurohypos krav ⁽⁸⁾, men kun en del af de krav, som Gruppe HAG 1 havde.

⁽⁷⁾ Den tyske insolvenslov af 5. oktober 1994, (BGB II 1994, 2866).

⁽⁸⁾ Se betragtning 42.

- b) Masseomkostninger og massekrav: Der blev ikke oprettet en sådan gruppe for disse kreditorer, og kravene blev betalt fuldt ud, så snart de opstod.
- c) Almindelige kreditorer:
- Gruppe HAG 1: bankgruppe, der for en del af sine fordringer havde ret til særskilt fyldestgørelse i Herlitz AG's løssøre og aktier
 - Gruppe HAG 2: øvrige almindelige kreditorer, der ikke hører under Gruppe HAG 1
 - Gruppe HAG 3: skattemyndigheden i Berlin
 - Gruppe HAG 4: forbundne virksomheder.
- d) Efterstillede kreditorer:
- Gruppe HAG 5: Renter, omkostninger, bøder osv.
- (35) De efterstillede krav i HAG 5 blev i overensstemmelse med § 225 i den tyske lov om insolvens slettet af insolvensplanen. De ikke-efterstillede grupper HAG 3 og HAG 4 gav afkald på deres krav med virkning fra 15. juli 2002 ⁽⁹⁾. Nedenstående oversigt viser de krav og de beløb, som kreditorerne gav afkald på (afrundet):

Tabel 2

Gruppe	Herlitz AG's offentlige og private kreditorer	Beskrivelse af krav	Sikkerhed	Krav i mio. EUR	Afkald på krav (mio. EUR)
HAG 1	Banker med separatiststilling (offentlige og private)	Lån inden 3. april 2002	Ret til særskilt fyldestgørelse i løssøre	[130-140] (*)	[op til 135] *
HAG 2	Tidligere direktorer og medarbejdere (privat)	Fremtidige pensionskrav, lønninger inden 3. april 2002; fratrædelsesgodtgørelser	Ingen	[35,91] *	[...] *
	Udlejer af ejendom i Spandau (privat)	Leje, skadeserstatning på grund af kontraktopsigelse	Ingen		[...] *
	Leverandører (private)	Krav som følge af leverancer og ydelser inden 3. april 2002, skadeserstatning på grund af kontraktopsigelse	Ingen		

⁽⁹⁾ Den eneste undtagelse var, at Herlitz PBS AG modtog en kompensationsbetaling på 1 mio. EUR for, at fusionsaftalen mellem Herlitz AG og Herlitz PBS AG blev bragt til ophør.

Gruppe	Herlitz AG's offentlige og private kreditorer	Beskrivelse af krav	Sikkerhed	Krav i mio. EUR	Afkald på krav (mio. EUR)
	Pensionssikring (offentlig)	Fremtidige pensionskrav	Ingen	[8,43] *	
	Bundesanstalt für Arbeit (offentlig)	Tilbagebetalingskrav vedrørende ydelser, der er udbetalt til arbejdstagerne under insolvensproceduren (1. januar 2002-4. juni 2002)	Ingen		
	Sygekasser (offentlige)	Bidrag for perioden 5. marts 2002-4. juni 2002	Ingen		
	Skattemyndighed Alfeld (offentlig)	Afgifter ved salg af fast ejendom inden 2002	Ingen		
	Liegenschaftsfonds (offentlige)	Krav på lejeafgift for Berlin-Spandau	Ingen		

Afkald på krav i gruppe HAG 2: En dividende på 0,5 mio. EUR blev udbetalt i forhold til kravenes omfang; der blev givet afkald på den resterende del

HAG 3	Skattemyndighed Berlin (offentlig)	Indkomstskat og omsætningsafgift for perioden indtil 5. juni 2002	Ingen	[2,0] * ^(*)	[2,0] * ^(*)
-------	------------------------------------	---	-------	------------------------	------------------------

Afkald på krav i gruppe HAG 3: Der blev givet afkald på 100 % af kravene

HAG 4	Forbundne virksomheder (private)	Samtlige krav mod Herlitz AG	Ingen	109	108
HAG 5	Efterstillede kreditorer (private eller offentlige)	Renter, omkostninger, afgifter osv.	Ingen	Ingen oplysninger	Ingen oplysninger

^(*) Redaktionsfejl.

^(*) Dele af denne tekst blev udeladt for at sikre, at ingen fortrolige oplysninger offentliggøres; de pågældende dele er omgivet af firkantede parenteser og forsynet med en asterisk.

Kreditorgrupper i insolvensplanen for Herlitz PBS AG

(36) Kreditorerne i insolvensproceduren mod Herlitz PBS AG blev inddelt på følgende måde:

a) Kreditorer med separatiststilling:

- Gruppe PBS 1: Som følge af separatiststilling fik en række leverandører fyldestgjort alle deres krav.
- Gruppe PBS 6: Banker med forlodsret med hensyn til dele af deres krav, Hypovereinsbank og Eurohypo havde ligeledes forlodsret, men blev ikke medtaget i Gruppe PBS 6.

- b) Masseomkostninger og massekrav: Der blev ikke oprettet en formel gruppe for disse kreditorer, krav blev betalt fuldt ud, når de opstod.
- c) Almindelige kreditorer:
- Gruppe PBS 2: ansatte
 - Gruppe PBS 3: en række offentlige kreditorer, f.eks. skattemyndigheder, Bundesanstalt für Arbeit, sygekasser, delstaten Berlin
 - Gruppe PBS 4: forbundne virksomheder
 - Gruppe PBS 5: andre almindelige kreditorer som f.eks. tidligere direktions- og arbejdstager- fagforeninger, pensionsforeninger, private leasingbanker, det østrigske postvæsen, hovedtoldkontor osv.
- d) Efterstillede kreditorer:
- Gruppe PBS 7: renter, omkostninger, afgifter osv.
- (37) De efterstillede krav i gruppe PBS 7 blev i henhold til § 225 i den tyske insolvenslov slettet af insolvensplanen. De almindelige kreditorer i gruppe PBS 3 og PBS 4 gav afkald på deres krav med virkning fra den 15. juli 2002. Nedenstående oversigt viser de ikke-efterstillede krav og de beløb, som kreditorerne gav afkald på (afrundede tal):

Tabel 3

Gruppe	Herlitz PBS AG's offentlige og private kreditorer	Beskrivelse af krav	Sikkerhed	Krav i mio. EUR	Afkald på krav (mio. EUR)
PBS 1	Leverandører med separatiststilling (privat)	Krav som følge af leverancer og tjenesteydelser inden 3. april 2002	Forlods ret til fyldestgørelse i løsure	[3-6] *	0
PBS 2	Arbejdstagere (private)	Fremtidige lønninger	Ingen	[40-50] */år	[2-4] * i 2002 [4-5] */år fra 2003
PBS 3	Skattemyndighed Berlin (offentlig)	Indkomstskat marts 2002	Ingen	[11,50] *	[...] *
	Skattemyndighed Berlin (offentlig)	Grundskat januar -marts 2002	Ingen		
	Skattemyndighed Berlin (offentlig)	Afgift ved erhvervelse af ejendom 1996	Ingen		
	Bundesanstalt für Arbeit (offentlig)	Tilbagebetalingskrav vedrørende ydelser, der er udbetalt til arbejdstagerne under insolvensproceduren (1. april 2002-4. juni 2002)	Ingen		

Gruppe	Herlitz PBS AG's offentlige og private kreditorer	Beskrivelse af krav	Sikkerhed	Krav i mio. EUR	Afkald på krav (mio. EUR)
	Sygekasser (offentlig)	Bidrag for perioden 5. marts 2002-4. juni 2002	Ingen		
	Liegenschaftsfonds (offentlig)	Leje april-juni 2002	Efterstillet pant		
	Delstaten Berlin (offentlig)	Krav på tilbagebetaling af flyttelån	Ingen		

Samlet afkald på krav i gruppe PBS 3: 100 %

PBS 4	Forbundne virksomheder (privat)	Alle resterende krav fra forbundne virksomheder i Herlitz-gruppen	Ingen	139	139
PBS 5	Tidligere direktioner/ledende ansatte (private) ^(e)	Fremtidige pensionskrav, lønninger inden 3. april 2002, fratrædelsesordninger	Ingen	private kreditorer 22,61; offentlige kreditorer 19,56] *	[...] *
	Pensionssikring (offentlig)	Fremtidige pensionskrav	Ingen		
	Leasingbanker (privat)	Ubetalte og kapitaliserede fremtidige leasingafgifter	Ingen		
	Østrigs postvæsen (privat i dette tilfælde)	Reklamationsnoter og bonusgodtgørelse	Ingen		
	Fagforening (offentlig)	Bidrag til ulykkesforsikring	Ingen		
	Hovedtoldkontor (offentlig)	Importafgifter, told	Ingen		
	Duales System Deutschland (privat)	Bidrag »det grønne punkt«	Ingen		
	Sygekasser (offentlig)	Bidrag for perioden 1.-4. marts 2002	Ingen		
	Liegenschaftsfonds (offentlig)	Leje for juli-september 2002	Efterstillet pant		

Gruppe	Herlitz PBS AG's offentlige og private kreditorer	Beskrivelse af krav	Sikkerhed	Krav i mio. EUR	Afkald på krav (mio. EUR)
	Andre leverancer uden sikkerhed (privat)	Leverancer og ydelser inden 3. april 2002; kontraktlige skadeserstatningskrav osv.	Ingen		
Samlede afkald på krav i gruppe PBS 5: Der blev givet afkald på 90 % af kravene					
PBS 6	Banker med sikkerhed i løsøre (privat og offentlig)	Lån fra perioden inden 3. april 2003	Forlodsret til fyldestgørelse i løsøre	[100-120] * ^(b)	(op til 76,75 mio. EUR)
PBS 7	Efterstillede kreditorer (privat eller offentlig)	Renter, omkostninger, afgifter osv.	Ingen	Ikke meddelt	Ikke meddelt

^(a) De samlede krav fremkommer ved fradrag af dobbeltkrav mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG.

^(b) Se fodnote a.

Supplerende oplysninger vedrørende gæld til offentlige kreditorer

- (38) De offentlige kreditorer anmeldte krav i forskellige grupper. Ingen af de offentlige og private kreditorer i gruppe HAG 2, HAG 3, PBS 3 og PBS 5 havde nogen sikkerhed for deres krav. Alligevel blev der givet fuldstændigt afkald på de almindelige krav i gruppe HAG 3 og PBS 3, mens de almindelige kreditorer i gruppe HAG 2 og PBS 5 fik udbetalt en proportional dividende.
- (39) I overensstemmelse med insolvensplanerne fik kreditorerne i gruppe HAG 2 senest 31. marts 2004 udbetalt dividende af det samlede beløb på 0,5 mio. EUR svarende til deres krav. Kreditorerne i gruppe PBS 5 fik udbetalt 10 % af deres krav inden 31. december 2003. Tabel 2 og 3 viser omfanget af de offentlige krav og de respektive krav, der blev givet afkald på.

Supplerende oplysninger vedrørende de finansinstitutter, der medvirker i forliget

- (40) I begge insolvensplaner omtales et lån, som et bankkonsortium bevilgede Herlitz PBS AG (i det følgende »konsortiallån«). Konsortiets sammensætning svarer til sammensætningen af det i betragtning 10 nævnte konsortium. Konsortiallånet blev bevilget Herlitz PBS AG af hele konsortiet for at sikre, at et konvertibelt lån på 100 Mio. EUR blev fuldstændig tilbagebetalt. Den 3. april 2002 var 53,9 mio. EUR opbrugt af konsortiallånet på 65,4 mio. EUR. Inden juli 2001 bevilgede de fleste af konsortialbankerne endvidere Herlitz-gruppen yderligere lån (kreditlinjer) på 156,6 mio. EUR. Heraf var 134,11 mio. EUR opbrugt pr. 3. april 2003.
- (41) I gruppe PBS 6 gav bankerne samlet afkald på tilbagebetalingen af konsortiallånet og på det beløb på 76,714 mio. EUR, hvormed Herlitz PBS AG's kreditlinjer var overskredet. Med hensyn til samme krav blev der ligeledes i gruppe HAG 1 samlet givet afkald på beløb, der oversteg kreditlinjen til Herlitz AG, på 5 mio. EUR. De dele af kreditterne, hvor der ikke blev givet afkald, vedrørte de forlængede kreditter til Herlitz-gruppen. De forpligtelser, der svarede til de krav, der var blevet givet afkald på i forbindelse med kreditterne til Herlitz PBS AG og Herlitz AG, blev samtidig overtaget af ejendomselskaberne GGB og GGF.

Supplerende oplysninger vedrørende den øvrige gæld til finansinstitutter

- (42) På det tidspunkt, hvor kreditorerne godkendte insolvensplanerne, var der andre bankforpligtelser i Herlitz-gruppen, der ikke var omfattet af konsortiallånet og kreditlinjerne. For det første gav Hypovereinsbank (Irland), Bayerische Landesbank og Landesbank Berlin fuldstændig afkald på tilbagebetaling af deres ikke-sikrede lån for ikke at bringe fyldestgørelsen af deres delvis sikrede krav inden for konsortiallånet i fare. For det andet opnåede Herlitz-gruppen lån, der var sikret ved et foranstillet pant i grunden i Berlin-Tegel: et lån på 15,4 mio. EUR fra Hypovereinsbank og et lån på 30,8 mio. EUR fra Eurohypo. Disse to lån var ikke omfattet af forliget, men over for Herlitz AG og Herlitz PBS AG kunne der dog gives afkald på disse krav, da grunden i Berlin-Tegel, der udgjorde sikkerheden, blev solgt til GGB.
- (43) Den 15. april 2002 bevilgede konsortialbankerne Herlitz et likviditetslån på 15 mio. EUR for at videreføre gruppens drift. Lånet blev forlænget to gange og var fuldstændig tilbagebetalt den 17. november 2003. Lånet skulle dække gruppens sæsonbetingede likviditetsbehov og kunne fornys igen i juni 2004.

Supplerende oplysninger vedrørende gæld til leverandører

- (44) Herlitz AG's gæld til leverandørerne i gruppe HAG 2 androg 9,3 mio. EUR. Herlitz PBS AG's leverandører kan inddeles i leverandører med sikkerhed (gruppe PBS 1) og leverandører uden sikkerhed (gruppe PBS 5). Leverandørerne i gruppe PBS 1 havde ret til forlods fyldestgørelse for 35 % af Herlitz PBS AG's aktiver og gav derfor ikke afkald på deres krav. Derimod gav de ikke-sikrede leverandører i gruppe PBS 5 afkald på 90 % af deres krav i lighed med de øvrige almindelige kreditorer i denne gruppe.

Supplerende oplysninger vedrørende gæld til ansatte og forbundne virksomheder

- (45) Ifølge den tyske lov om insolvens kan ansatte og forbundne virksomheder deltage i en insolvensprocedure og modtage dividende af deres krav. For dem blev der oprettet særskilte »kreditorgrupper« (HAG 4, PBS 4), andre blev medtaget i de blandede grupper (HAG 2, PBS 5).

Alternativer til insolvensplanerne

- (46) Under procedureerne mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG besluttede kurator og kreditorerne at videreføre virksomheden ved hjælp af insolvensplaner. Som nævnt i betragtning 33 blev samtlige masseomkostninger og massekrav betalt under proceduren. Desuden blev der udbetalt 0,5 mio. EUR i dividende til nogle af Herlitz AG's almindelige kreditorer, mens nogle almindelige kreditorer i Herlitz PBS AG modtog dividende på ca. 10 % af deres krav. Som anført i betragtning 47 ville den forventede værdi af insolvensmassen have været væsentligt mindre i tilfælde af likvidation. Ved salg af den samlede virksomhed ville kreditorerne have fået bedre fyldestgørelse. Det var imidlertid ikke muligt at finde en investor, der var parat til at overtage hele gruppens aktiver.
- (47) Ifølge et skøn udarbejdet af konsulentfirmaet Roland Berger og ifølge den uafhængige auktionarius ville aktivernes værdi ved en likvidation være faldet fra 84,2 mio. EUR til [10-30] * mio. EUR. Dette beløb skulle først anvendes til fyldestgørelse af krav med forlodsret, hvilket ville efterlade et bo på kun [0-5] * mio. EUR. Herlitz-gruppens indtægter ville under insolvensproceduren andrage ca. 1 mio. EUR. Hvis dette beløb lægges til de disponible midler, ville de samlede midler i boet udgøre [1-6] * mio. EUR.

- (48) De disponible midler skulle anvendes til at dække de masseomkostninger og masseforpligtelser, der ville opstå i forbindelse med administration og salg af boet. Efter fradrag af masseomkostninger ville de disponible formueværdier kun udgøre [0-1] * mio. EUR. Dette beløb ville ikke kunne have dækket virksomhedens masseforpligtelser og ville derfor ikke have været tilstrækkeligt til at sikre, at de almindelige kreditorer opnåede blot delvis fyldestgørelse.
- (49) Ifølge insolvensplanerne ville det ikke være muligt at foretage en omstrukturering med salg af alle gruppens værdier til en ny ejer. Der blev ganske vist fremsat tilbud om overtagelse af bestemte aktivitetsområder og lagerbeholdninger, men prisen på disse tilbud svarede til likvidationsværdien. Den mest fordelagtige løsning for kreditorerne var derfor at omstrukturere en videreført virksomhed ved hjælp af en insolvensplan.
- d) *Beslutning om indledning af proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2*
- (50) Kommissionens besluttede den 19. februar 2003 at indlede proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2, på grundlag af tre hovedforhold, der blev afdækket ved undersøgelsen af, om foranstaltningerne var i overensstemmelse med fællesskabsrammebestemmelserne for støtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder ⁽¹⁰⁾ (herefter »rammebestemmelserne«).
- (51) For det første fastslog Kommissionen, at ILB's lån til Herlitz PBS AG indeholdt elementer af statsstøtte i den i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, anførte betydning, som skulle undersøges nærmere. Tyskland havde ikke fremlagt tilstrækkelige oplysninger vedrørende støttens forenelighed med rammebestemmelserne til, at det var muligt at fastslå, hvem de faktiske støttemodtagere var.
- (52) For det andet var Kommissionen i tvivl om, hvorvidt en række offentlige kreditorers afkald på fordringer (skattemyndigheder, Bundesanstalt für Arbeit, sociale myndigheder og finansmyndigheder) skulle betragtes som støtte i insolvensplanerne.
- (53) Med hensyn til Herlitz-gruppens udnyttelse af grunden Berlin-Tegel, der tilhørte delstaten Berlin, nærede Kommissionen for det tredje tvivl om, hvorvidt den pågældende lejeaftale var indgået på markedsvilkår. Da der var gået mere end ti år siden lejeaftalens indgåelse, blev denne betragtet som eksisterende støtte. Kommissionen kom dog til den konklusion, at det forhold, at delstaten Berlin havde givet afkald på leje og ikke havde forhøjet denne, kunne betragtes som ny støtte. Desuden kunne delstaten Berlins indrømmelse og senere afkald på et rentefrit lån på 6 mio. DEM ligeledes udgøre statsstøtte.

III. BEMÆRKNINGER FRA INTERESSEREDE PARTER

- (54) Den eneste interesserede, der fremsatte bemærkninger vedrørende indledningen af den formelle undersøgelsesprocedure, var Herlitz PBS AG på vegne af støttemodtageren, Herlitz-gruppen. Herlitz PBS AG gik ind for en grundig undersøgelse af sagen, der var baseret på påstanden om tildeling af ulovlig støtte. Den meddelte Kommissionen, at den havde fremlagt alle relevante dokumenter til myndighederne.
- (55) Med hensyn til redningslånet anførte Herlitz PBS AG, at det var blevet tilbagebetalt, og at betingelserne for tildeling af redningsstøtte var opfyldt. Med hensyn til de afkald på fordringer, der var givet i insolvensplanerne, anførte virksomheden, at de offentlige kreditorer havde handlet som private kreditorer, og at de pågældende fordringer var værdiløse. Det blev understreget, at kreditorerne enstemmigt havde godkendt insolvensplanerne. Efter Herlitz PBS AG's opfattelse kunne de støtteelementer, som Kommissionen havde fundet i forbindelse med de fordringer, der var givet afkald på, betragtes som omstrukturingsstøtte i overensstemmelse med rammebestemmelserne. For at undgå gentagelser tilsluttede selskabet sig i øvrigt den retsopfattelse, som Tyskland havde givet udtryk for.

⁽¹⁰⁾ EFT C 288 af 9.10.1999, s. 2.

IV. TYSKLANDS BEMÆRKNINGER

- (56) I sit svar på indledning af den formelle undersøgelsesprocedure anførte Tyskland, at det kun var redningslånet fra ILB, der skulle betragtes som statsstøtte, og som var forenelig med Fællesskabet i medfør af EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c).
- (57) De øvrige foranstaltninger og især de fordringer, der var givet afkald på i insolvensproceduren, var ikke statsstøtte i den i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, anførte betydning. De offentlige kreditorer havde under insolvensproceduren givet afkald på uvæsentlige fordringer, og deres adfærd var i øvrigt i overensstemmelse med »det private kreditorprincip«. Hvis nogle af de øvrige foranstaltninger udgjorde statsstøtte, ville de være berettiget til at blive godkendt som omstrukturingsstøtte i medfør af EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c).

1. Bemærkninger vedrørende redningslån

- (58) Tyskland henviste til, at beslutningen om tildeling af redningslånet den 10. maj 2002 blev truffet forud for godkendelsen af insolvensplanen 15. juni 2002. Det forhold, at lånet først blev udbetalt 24. juli 2002, skyldtes »nogle åbne spørgsmål«, der først kunne løses med ILB 24. juli. I perioden mellem aftalens undertegnelse og udbetalingen havde dette lån imidlertid skaffet Herlitz PBS AG den nødvendige likviditet, men det havde dog ikke været tilstrækkeligt til at dække det øgede likviditetsbehov, der opstod ved skoleårets begyndelse i august 2003.
- (59) Likviditetslånet var nødvendigt for at dække perioden, indtil insolvensplanerne var godkendt. Ifølge Tyskland havde dette lån været begrænset til et minimum, hvilket fremgår af den meget lave likviditet hos Herlitz PBS AG mellem august og december 2002.
- (60) Ifølge Tysklands opfattelse var det ikke FOP, men Herlitz PBS AG, der var begunstiget af redningslånet. For det første var kreditaftalen af 10. maj 2002 indgået mellem kurator og Herlitz PBS AG. For det andet kunne FOP endvidere ikke betragtes som reel begunstiget, fordi selskabet havde modtaget forfaldne betalinger i overensstemmelse med sin leveringsaftale med Herlitz PBS AG.

2. Bemærkninger vedrørende omstruktureringen på basis af insolvensplaner

- (61) Tyskland anførte, at nogle offentlige kreditorers afkald på fordringer ikke havde medført et indtægtstab for staten, da disse fordringer var værdiløse. Herlitz AG og Herlitz PBS AG's aktier ville kun have været tilstrækkelige til at fyldestgøre fordringer fra kreditorer med ret til særlig fyldestgørelse. De offentlige kreditorer uden for denne gruppe havde ingen sikkerhed eller kun en efterstillet panteret.
- (62) I tilfælde af en likvidation ville de offentlige kreditorer, også selv om de var i besiddelse af et efterstillet pant, ikke have fået noget eller kun have fået lidt udbetalt. Ifølge præmis 168 i Førsteinstansrettens dom af 11. juli 2002 i Sml. T-152/99 (HAMSA mod Kommission) ⁽¹⁾ bringer en kreditor ikke noget virkeligt offer, hvis han giver afkald på en betydelig del af sine usikrede fordringer, som ved en likvidation ville have været værdiløse.

⁽¹⁾ Dom afsagt af Retten i Første Instans den 11. juli 2002 i sag T-152/99, Hijos de Andrés Molina, SA (HAMSA) mod Kommissionen, Sml. II 2002, s. 3049.

- (63) Ifølge Tysklands opfattelse indebærer en offentlig kreditors afkald på fordringer hverken en ydelse eller en fordel, der kan udtrykkes i penge. Da Herlitz AG og Herlitz PBS AG var insolvente, ville deres aktiver i tilfælde af likvidation ikke have været tilstrækkelige til at sikre dividende til de offentlige kreditorer. Derfor ville Herlitz AG og Herlitz PBS AG normalt være blevet frigjort for disse fordringer under insolvensproceduren.
- (64) Hvis de offentlige kreditorers afkald på fordringer imidlertid skulle betragtes som en ydelse, ville det være en modydelse fra Herlitz-gruppen i form af de fremtidige skatte- og socialsikringsindtægter, som de offentlige kreditorer ville kunne forvente ved virksomhedens videreførelse.
- (65) Ifølge Tyskland skal de offentlige kreditorers afkald på fordringer vurderes på grundlag af det princip om den private kreditor, der blev udviklet i HANSA-dommen. Ifølge dette princip skal den offentlige kreditor sammenlignes med en privat kreditor, der befinder sig i samme situation, eller med en hypotetisk privat kreditor.
- (66) Ifølge Tyskland er de offentlige kreditorer i insolvensprocedurene mod de to virksomheder i Herlitz-gruppen de offentlige banker, skattemyndigheden Berlin, Bundesanstalt für Arbeit, sygeforsikringer, delstaten Berlin og andre f.eks. hovedtoldkontoret og skattekontoret i Alfeld. Ifølge EF-Domstolens dom af 16. maj 2002 i sag C-482/99 (Frankrig mod Kommissionen)⁽¹²⁾ skal det i en grundig undersøgelse fastslås, hvilket afkald på fordringer der skal betragtes som en statslig ydelse.
- (67) Blandt de offentlige banker, der bevilgede konsortiallånet og kreditlinjerne, er ifølge Tyskland Landesbank Berlin, Bayerische Landesbank og WestLB. Disse banker handlede som et bankkonsortiums private medlemmer, hvilket understøttes af, at bankkonsortiet kollektivt gav afkald på fordringerne i forbindelse med insolvensproceduren og ikke som individuelle banker. Hvad angår de afkald på usikrede fordringer, der blev givet af enkelte banker uden for insolvensplanerne, skete dette for såvel private som offentlige banker.
- (68) Med hensyn til skattemyndigheden i delstaten Berlin hævdede Tyskland, at dens fuldstændige afkald på fordringer i gruppe HAG 3 og PBS 3 var begrundet med, at den forventede, at dette afkald ville blive fuldstændig udlignet gennem de fremtidige skatteindtægter fra Herlitz AG og Herlitz PBS AG. Tilsvarende var det afkald på fordringer, der blev givet af Bundesanstalt für Arbeit og sygekasserne i PBS 3 begrundet med de forventede fremtidige indtægter via de lovpligtige socialsikringsbidrag. Lignende argumenter blev fremført med hensyn til de fordringer, som delstaten Berlin og Liegenschaftsfonds havde givet afkald på. De forventede ydelser fra Herlitz-gruppen var årsag til, at der blev givet afkald på fordringerne i gruppe PBS 3.
- (69) Tyskland er af den opfattelse, at de offentlige kreditorers afkald på 100 % af deres fordringer i gruppe HAG 3 og PBS 3 var rationelt begrundet og ikke kan sammenlignes med de øvrige kreditorgruppers adfærd. Begrundelsen for dette afkald på 100 % var de fremtidige indtægter i form af skat, socialsikringsbidrag og lejebetalinger, som de offentlige kreditorer kunne forvente ved virksomhedens videreførelse. Ifølge det tyske argument er fremtidige indtægter en af de vigtigste årsager til, at en kreditor giver afkald på sine fordringer. Da myndighederne havde bedre udsigter til fremtidige indtægter hidrørende fra betalinger fra Herlitz-gruppen end de private kreditorer, er det lettere at retfærdiggøre, at de offentlige myndigheder giver afkald på deres fordringer.
- (70) Efter tysk opfattelse gælder sondringen mellem en offentlig myndigheds rolle og en offentlig investors kun ved sammenligning med en privat investors adfærd og ikke med en privat kreditors. Hvis offentlige kreditorer ikke kan tage hensyn til fremtidige indtægter, når de giver afkald på fordringer, ville det svare til, at der diskrimineres mellem kreditorer, således at de ikke vil kunne sammenlignes effektivt.

⁽¹²⁾ Domstolens dom af 16. maj 2002 i sag C-482/99, Frankrig mod Kommissionen, Sml. 2002 I, s. 4397.

- (71) Under henvisning til kurators vurdering anfører Tyskland, at kreditorerne ikke ville have godkendt insolvensplanerne, hvis de offentlige kreditorer i HAG 3 og PBS 3 ikke havde givet fuldstændig afkald på deres fordringer. De private kreditorer krævede et større offer fra de offentlige kreditorer, da virksomhedens fortsatte drift sikrede de fleste offentlige kreditorer lovpligtige garanterede indtægter, som de private kreditorer ikke kunne regne med. En yderligere begrundelse for, at denne kreditorgruppe gav fuldstændig afkald på sine fordringer var, at skattekravene ikke var fastlagt på tidspunktet for kreditorernes godkendelse, således at planerne kunne godkendes, efter at disse uvisheder var fjernet.
- (72) Det fremhæves fra tysk side, at de offentlige kreditorer, der gav afkald på en del af deres fordringer i gruppe HAG 2 og PBS 5, blev behandlet på samme måde som de private kreditorer i disse grupper. Disse grupper omfattede kravene fra Bundesanstalt für Arbeit, sygekasserne, hovedtoldkontoret, skattemyndighederne i Alfeld og Berlin samt Liegenschaftsfonds.
- (73) Endelig blev det fra tysk side anført, at selv hvis Kommissionen ser et element af statsstøtte i den omstændighed, at de offentlige myndigheder giver afkald på deres fordringer mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG, ville disse foranstaltninger kunne opfylde kriterierne for godkendelse af omstrukturingsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), og rammebestemmelserne.
- (74) Betingelserne i rammebestemmelserne var opfyldt, da der forelå en reel og effektiv omstrukturingsplan. Herlitz-gruppens rentabilitet var genoprettet, kapaciteten nedbragt og de offentlige myndigheders afkald på fordringer var begrænset til et minimum. Endvidere havde Herlitz-gruppen ikke modtaget overflødig likviditet og ikke tidligere modtaget omstrukturings- eller redningsstøtte.

3. Bemærkninger vedrørende delstaten Berlin og Liegenschaftsfonds

- (75) Med hensyn til brugsretten til grunden i Berlin-Tegel fremlagde Tyskland kopier af aftalen om stiftelsen af denne ret. Liegenschaftsfonds har ikke forhøjet ydelsen i forbindelse med denne ret, da selskabet ikke betragtede salget af bygningerne i Berlin-Tegel til GGB som en ændring af brugsretten til grunden, der var i strid med ejerens interesser.
- (76) Med hensyn til flyttelånet meddelte Tyskland, at forlængelsen af dette lån ikke var anmeldt, da delstaten Berlin havde handlet som privat kreditor. Det fremgik af, at der ved forlængelsen var aftalt rentesats, selvskyldnererklæring og en ydelse svarende til de påløbne renter i forbindelse med brugsretten.

V. RETLIG VURDERING

1. Tilstedeværelsen af støtte

- (77) I henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1, er statsstøtte eller støtte, som ydes ved hjælp af statsmidler under enhver tænkelig form, og som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, uforenelig med fællesmarkedet i det omfang, den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne.
- (78) Herlitz-gruppens produkter forhandles i Fællesskabet, og der er derfor konkurrence mellem medlemsstaterne. Redningslånet, overgangslånet til flytningen og afkald på bestemte offentlige fordringer under insolvensproceduren er statslige foranstaltninger eller baseret på statsmidler. Hvis der derved opstår en fordel, vil det medvirke til at fordreje konkurrencen og begrænse handelen. Hvorvidt der foreligger en fordel må afgøres ved en undersøgelse på grundlag af det markedøkonomiske investeringsprincip eller det private kreditorprincip.

- a) »De gamle foranstaltninger«
- (79) Med hensyn til indrømmelsen af flyttelånet i 1989 blev det i beslutningen om procedurens indledning fastslået, at den fandt sted inden for tiårsfristen og udgjorde eksisterende støtte i henhold til artikel 1, litra b), punkt 4, i forordning (EF) nr. 659/1999. Derfor skulle indrømmelsen af dette lån ikke undersøges. Desuden kunne enhver støtte, der måtte have forbindelse med tilbuddet om grunden til Herlitz-gruppen i 1989 ikke kræves tilbage i henhold til artikel 15 i ovennævnte forordning.
- (80) I beslutningen om procedurens indledning anførte Kommissionen, at det forhold, at lejen af bygningerne i Berlin-Tegel ikke blev forhøjet i 2002, kunne indebære statsstøtte. Denne antagelse blev modbevist af bestemmelserne i brugsretsaf-talen. I henhold til denne aftale kunne lejen kun forhøjes i tilfælde af, at bygningerne blev udnyttet til andet formål. Det var imidlertid ikke aktuelt, da grunden med bygningerne fortsat blev benyttet til samme formål. Den eneste ændring bestod i, at bygningerne, der tidligere tilhørte Herlitz-gruppen, nu var lejet af denne.
- (81) Med hensyn til forlængelsen af flyttelånet i 1999 anførte Tyskland, at dette var sket på markedsvilkår. Forlængelsen blev indrømmet på et tidspunkt, da Herlitz-gruppen endnu ikke var i vanskeligheder, og renten lå over referencesatsen. Renten var sikret og blev regelmæssigt betalt indtil insolvensproce-duren. Kommissionen betragter derfor ikke denne forlængelse som en ny støtte.

b) Støtte i forbindelse med redningslån og de afkald på fordringer, der blev givet under insolvensproceduren

- (82) I forbindelse med redningslånet har Herlitz-gruppen opnået fordele, som en kriseramts virksomhed ikke ville kunne opnå på markedet. Heri er Tyskland enig. Som nedenfor beskrevet fik Herlitz-gruppen indrømmet en fordel, da nogle offentlige kreditorer på urimelig vis gav afkald på fordringer, som hidrørte fra offentlige midler. Der er derfor tale om statsstøtte i den i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, anførte betydning.

Offentlige kreditorer

- (83) For at fastslå, hvilke foranstaltninger der hidrører fra offentlige midler og kan henføres til staten, blev hver enkelt kreditor undersøgt. Den gruppe offentlige kreditorer, som var opstillet af Kommissionen, var større, end det var anført af Tyskland. Ud over de offentlige banker, Finanzamt Berlin, Finanzamt Alfeld, Bundesanstalt für Arbeit, sygekasserne, delstaten Berlin, herunder delstatens Liegenschaftsfonds, og Hauptzollamt var der endnu to offentlige kreditorer. Det drejer sig om Pensions-sicherungsverein (pensionskasse) og Berufsgenossenschaft der Arbeitgeber (arbejdsgiversammenslutning).
- (84) I henhold til § 14 i lov om forbedring af den erhvervstilknyttede alderspension (Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung) ⁽¹³⁾ hører insolvensforsikring under Pensions-sicherungsverein. I henhold til § 10, stk. 1 og 2, i ovennævnte lov skal alle arbejdsgivere betale lovpligtige bidrag via en udligningsfond.
- (85) I henhold til § 144 SGB 7 (lovpligtig ulykkesforsikring) ⁽¹⁴⁾ hører den lovpligtige ulykkesforsikring ind under Berufsgenossenschaft. I henhold til § 150, stk. 1, i SGB 7 skal alle arbejdsgivere betale de lovpligtige bidrag hertil.

⁽¹³⁾ BetrAVG af 19. december 1974, BGBl. I S. 3610.

⁽¹⁴⁾ BGBl. 1996-I S. 1254.

- (86) Pensionssicherungsverein og Berufsgenossenschaft befinder sig i en situation, som beskrevet i præmis 58 i EF-Domstolens dom af 13. marts 2002 i sag C-379/98 (PreussenElektra) ⁽¹⁵⁾. Det afkald på fordringer, som disse organer gav, blev ikke umiddelbart givet af staten, men af et offentligt eller privat organ, der er udpeget eller oprettet af staten. De omhandlede afkald på fordringer bestod i at give afkald på statslige indtægter i form af lovpligtige bidrag til en fond, der kræves oprettet af staten. I henhold til EF-Domstolens dom af 29. april 1999 i sag C-342/96 (Spanien mod Kommission) ⁽¹⁶⁾ skal et sådan afkald på fordringer også henføres til staten, da de uafhængige socialsikringsorganer kontrolleres af staten og finansieres med lovpligtige bidrag fra virksomhederne.

Anvendelse af »det private kreditorprincip«

- (87) I overensstemmelse med EF-Domstolens retspraksis ⁽¹⁷⁾ har Kommissionen sammenlignet de offentlige kreditorers adfærd under insolvensproceduren mod Herlitz-gruppen med den adfærd, der udvises af private kreditorer. Da der for hver offentlig kreditor var en sammenlignelig privat kreditor, skulle der ikke foretages nogen sammenligning med hypotetiske private kreditorer.
- (88) Der blev taget hensyn til det private kreditorprincip under likvidationsproceduren mod Herlitz-gruppens datterselskaber Diplomat, HKV og Susy, da samtlige kreditorer modtog samme dividende af konkursboet. De private og offentlige kreditorer forholdt sig på en sammenlignelig måde i forhold til massekravene, da disse krav blev opfyldt fuldt ud. Der blev også taget hensyn til dette princip i forbindelse med de efterstillede krav, da alle offentlige og private kreditorer gav afkald herpå.
- (89) Sammenligningen mellem de almindelige kreditorer førte til samme resultat ved procedurerne mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG. De fleste grupper omfattede ligestillede kreditorer i rækkefølge efter krav, men nogle kreditorer med samme eller tilsvarende krav blev indplaceret i forskellige grupper. Som følge heraf måtte de offentlige kreditorer give uforholdsmæssigt store afkald i kreditorgruppen HAG 3 og PBS 3. Med henblik på analysen efter det private kreditorprincip omfattede alle de øvrige kreditorgrupper, der var opstillet under insolvensproceduren, sammenlignelige kreditorer, når der ses bort fra disse to grupper.
- (90) I henhold til præmis 168 i HAMSAs dommen er følgende faktorer afgørende for, om der er lighed mellem kreditorer: art og omfang af sikkerheden, fordringernes stilling, vurdering af mulighederne for at tilføre virksomheden kapital og den dividende, kreditorerne kan forvente. På basis af disse kriterier er kreditorerne i gruppe HAG 3 og HAG 2 sammenlignelige og burde placeres i en enkelt gruppe med samme krav på fyldestgørelse. Det samme gjaldt kreditorerne i gruppe PBS 3 og PBS 5.
- (91) Kreditorerne i disse grupper havde usikrede, almindelige krav uden fortrinsret. I tilfælde af likvidation ville de have fået samme dividende, eller slet ikke noget. Liegenschaftsfondens efterstillede panteret udgør ikke nogen sikkerhed i en insolvensprocedure, da hele pantets værdi går til dækning af bankernes foranstillede panteret og ret til særskilt fyldestgørelse. I øvrigt havde alle kreditorer i disse grupper samme interesse, at undgå en likvidation og opnå dividende i en insolvensprocedure. Alligevel var det kun kreditorerne i gruppe PBS 5 og HAG 2, der fik dividende svarende til deres krav.

⁽¹⁵⁾ Domstolens dom af 13. marts 2001 i sag C-379/98, PreussenElektra AG mod Schleswag AG, Sml. 2001 I, s. 2099, præmis 58.

⁽¹⁶⁾ Domstolens dom af 29. april 1999 i sag C-342/96, Spanien mod Kommissionen, Sml. 1999 I, s. 2459, præmis 5, 46.

⁽¹⁷⁾ HAMSAs dommen mod Kommissionen m.fl., præmis 167-170; Spanien mod Kommission m.fl., præmis. 46; EF-Domstolens dom af 29. juni 1999 i sag C-256/97, (DM Transport), Sml. 1999 I, s. 3913, præmis 24.

- (92) I modsætning til hvad der hævdes fra tysk side, kan kreditorerne i gruppe HAG 3 og PBS 3 imidlertid ikke henvise til deres fremtidige skatte- og socialsikringsindtægter for at retfærdiggøre et forholdsmæssigt større afkald på fordringer. Ifølge Førsteinstansretten og EF-Domstolens retspraksis⁽¹⁸⁾ må en myndighed ikke på basis af sine fremtidige skatte- og socialsikringsindtægter beslutte at give afkald på en bestemt andel af deres fordringer mod en skyldner. Hvis man tillader den slags overvejelser, ville man sammenblende en myndigheds og en investors rolle.
- (93) Sondringen mellem en myndigheds og en investors rolle gælder ikke kun for det markedsøkonomiske investorprincip men også for det private kreditorprincip. Ved hjælp af begge kriterier skal det primært undersøges, om offentlige og private investorer handler på samme måde. Begge principper ville miste noget af deres effektivitet, hvis myndighederne — ligesom en investor — i sine beslutninger kunne tage hensyn til deres fremtidige lovsikrede indtægter. Insolvens indebærer ganske vist en usædvanlig situation, hvor opståede lovpligtige fordringer (skat og socialsikringsafgifter) kan sammenlignes med private kreditorens civilretlige fordringer. Hvad angår eksisterende fordringer kan en sådan sammenligning imidlertid kun anstilles med hensyn fortiden.
- (94) Fremtidige indtægter kan ganske vist indgå i en beslutning om at give afkald på fordringer, men de kan ikke være den vigtigste bevæggrund. Ved opkrævning af skatter er staten heller ikke styret af profitbetragtninger. En logisk konsekvens af det tyske argument ville være, at private kreditorer kunne give større afkald end offentlige kreditorer, da deres afkald går fra beskatningsgrundlaget. Tyskland har imidlertid ikke forklaret, hvorfor offentlige kreditorer i andre kreditorgrupper af samme type opnåede dividende for tilsvarende fordringer, men ikke i gruppe HAG 3 og PBS 3. Af samme grund burde der ikke i højere grad gives afkald på Liegenschaftfonds offentlige men ikke lovbestemte panteretskrav i gruppe PBS3 end på de private eller offentlige krav i gruppe PBS 5.
- (95) Endelig har Førsteinstansretten i præmis 167 i HAMSADOMMEN fastslået, at offentlige kreditorer ved gældsafskrivning ikke må sammenlignes med private investorer, der fører en global eller sektoral strukturpolitik, men med en privat kreditor, hvis mål er at få mest muligt af sine krav opfyldt over for en kriseram virksomhed. Her ser man tydeligt den private og offentlige kreditors fælles interesse i, at der aftales dividende med hensyn til deres krav.

Rednings- og omstrukturingsstøttens omfang

- (96) Redningsstøtten svarer til redningslånet på 963 855,42 EUR. Den støtte, der ydes Herlitz-gruppen i form af, at der under insolvensproceduren gives afkald på fordringer, svarer til den forholdsvise forskel mellem de afkald på fordringer, der gives af de offentlige kreditorer i gruppe PBS 3 og HAG 3, og de afkald på fordringer, der gives af kreditorerne i gruppe PBS 5 og HAG 2.
- (97) Under insolvensproceduren mod Herlitz AG har den offentlige kreditor i gruppe HAG 3 ikke forholdt sig på samme måde som de sammenlignelige private kreditorer i gruppe HAG 2. Derfor indebærer hans gældsafskrivning statsstøtte, hvis omfang er større end forskellen mellem den andel, han har givet afkald på, og den andel, de private kreditorer har givet afkald på. F.eks. ville de private kreditorer sandsynligvis ikke have givet så store afkald på deres fordringer, hvis de offentlige kreditorer ikke havde givet endnu større afkald. Ligeledes er ikke kun den andel af fordringerne, der gives afkald på, men også størrelsen af de beløb, der gives afkald på i hver kreditorgruppe, af betydning. Under disse omstændigheder kan støtten nå op på 100 % af de fordringer, der gives afkald på. I det foreliggende tilfælde er det imidlertid ikke nødvendigt at beregne det nøjagtige beløb, fordi støtten, selv om den når op på 100 % af de fordringer, der gives afkald på, under alle omstændigheder ville være forenelig med fællesmarkedet.

⁽¹⁸⁾ Se dom afsagt af Retten i Første Instans den 6. marts 2003 i de forenede sager T-228/99 og T-233/99, Westdeutsche Landesbank Girozentrale og Land Nordrhein-Westfalen mod Kommissionen, Sml. 2003 II, s. 435, præmis 272; Domstolens dom af 28. januar 2003 i sag C 334/99, Tyskland mod Kommissionen, Sml. 2003 I, s. 1139, præmis 134; Domstolens dom af 14. september 1994 i de forenede sager C-278/92, C-279/92 og C-280/92, Spanien mod Kommissionen, Sml. 1994 I, s. 4103, præmis 22.

- (98) Det samme gælder statsstøtten i insolvensproceduren mod Herlitz PBS AG, som opstår på grund af den procentuelle forskel mellem de afkald på fordringer, der er givet i gruppe PBS 3, og af de sammenlignelige private kreditorer i gruppe PBS 5.

2. Vurdering på grundlag af retningslinjerne

- (99) Redningslånet og det uforholdsmæssigt store afkald på fordringer indebar en fordel for Herlitz-gruppen, som blev sparet for omkostninger, den normalt selv skulle dække, hvilket lettede omstrukturingsprocessen. Kommissionen skal derfor vurdere, om disse foranstaltninger kan anses for at være forenelige med fællesmarkedet.
- (100) Da støtteforanstaltningerne ikke blev ydet som led i en ordning, der er godkendt af Kommissionen, skal de vurderes som ad hoc-støtte. EF-traktatens artikel 87, stk. 2 og 3, fastsætter, hvilke betingelser der skal være opfyldt, for at en støtte er forenelig eller kan betragtes som forenelig med fællesmarkedet. Artikel 87, stk. 3, litra c), er relevant i dette tilfælde, da formålet med støtteforanstaltningerne er redning og omstrukturering, og da ingen anden undtagelsesbestemmelse i EF-traktatens artikel 87, stk. 2 og 3, blev anført eller kunne anvendes.
- (101) I rammebestemmelserne har Kommissionen fastsat, under hvilke betingelser den udøver sine skønsbeføjelser i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c). Det fremgår af oplysningerne fra Tyskland, at alle de omhandlede støtteforanstaltninger blev ydet efter rammebestemmelsernes ikrafttræden, og de finder derfor anvendelse ⁽¹⁹⁾.

a) Støttemodtager

- (102) Kommissionen er af den opfattelse, at hele Herlitz-gruppen og ikke enkelte virksomheder inden for denne gruppe er begunstiget af alle de støtteforanstaltninger, der er omfattet af undersøgelsen. Denne konklusion er baseret på den tætte sammenflettede struktur i gruppen og den systematiske fordeling af opgaver og aktiver mellem de to hovedpartnere Herlitz AG og Herlitz PBS AG og deres datterselskaber.
- (103) Herlitz-gruppen optræder på markedet som en enkelt virksomhed. Den har f.eks. indgået aftalen om brugsret til ejendommen i Berlin-Tegel med delstaten Berlin, medens kravet om leje i forbindelse med brugsretten i insolvensproceduren mod Herlitz PBS AG blev registreret og frafaldet. Endvidere har Herlitz-gruppen offentliggjort konsoliderede regnskaber i henhold til § 290 i HGB. Kreditorerne har også behandlet gruppen som en enkelt virksomhed, da de under ét godkendte de parallelle og indbyrdes forbundne insolvensplaner for Herlitz AG og Herlitz PBS AG.
- (104) Herlitz AG, Herlitz PBS AG og FOP ligger i støtteberettigede områder (Berlin: mål 2 i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), Brandenburg i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra a)). Herlitz-gruppen har ikke modtaget omstrukturingsstøtte i de ti år, der gik forud for insolvensproceduren.

b) Kriseramte virksomheder

- (105) Afsnit 2.1 i rammebestemmelserne beskriver en kriseramte virksomhed. Herlitz-gruppen kan i henhold til punkt 5, litra a), i rammebestemmelserne betragtes som kriseramte virksomhed, da der er tale om et aktieselskab, hvor mere end halvdelen af den tegnede kapital var forsvundet i tolv månedersperioden fra den 31. december 2000 til den 31. december 2001. Den tegnede kapital i gruppen fremgår af nedenstående tabel.

⁽¹⁹⁾ Se punkt 101 i retningslinjerne.

Tabel 4

(mio. EUR)

	31.12.1998	31.12.1999	31.12.2000	31.12.2001
Tegnet kapital	94,8	94,8	94,8	46,5

Kilde: Herlitz-gruppens årsberetning for 1999 og 2001-2002.

- (106) Mindst siden april 2002 var Herlitz-gruppen desuden i vanskeligheder i henhold til punkt 5, litra c), i rammebestemmelserne, da virksomheden i henhold til den gældende tyske lovgivning opfyldte betingelserne for kollektive insolvensprocedurer. Som nævnt i betragtning 13 blev der i april 2001 indledt insolvensprocedurer mod flere af gruppens hovedselskaber.
- (107) Herlitz-gruppen var således i vanskeligheder den 31. december 2001, da over halvdelen af den tegnede kapital var forsvundet i en periode på 12 måneder før dette tidspunkt. Som kriseramts virksomhed var Herlitz-gruppen berettiget til både rednings- og omstrukturingsstøtte.

3. Vurdering af redningslån

- (108) Redningslånet blev ydet af ILB. ILB er et institut, der blev oprettet i 1992, og som har til opgave at støtte delstaten Brandenburg med erhvervsfremme. Det er ikke en forretningsbank i henhold til den tyske handelslov, og dets hovedmål går ikke ud på at opnå profit. Instituttet har til opgave at udvikle de økonomiske strukturer i delstaten Brandenburg, og delstatens økonomiminister overvåger nøje bankens aktiviteter. Der oprettes erhvervsfremmeudvalg, der beskæftiger sig med de enkelte projekter ⁽²⁰⁾. Kommissionen mener derfor, at denne foranstaltning kan henføres til staten.
- (109) Med redningslånet opnår Herlitz-gruppen fordele, som en kriseramts virksomhed ikke ville kunne opnå på markedet. Da Tyskland anerkender dette lån som støtte, er det ikke nødvendigt at anvende det markedsøkonomiske invest princip her. Redningslånet indeholder statsstøtteelementer i den i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, anførte betydning og skal vurderes som sådan. Rammebestemmelserne fastsætter klare betingelser for tildeling af sådan støtte.
- (110) For det første skal støtten bestå af likviditetshjælp i form af lånegarantier eller lån til markedsrente. Redningslånet opfylder dette krav, da rentesatsen var højere end Kommissionens referencesats ⁽²¹⁾.
- (111) For det andet skal støtten kunne retfærdiggøres ved, at der foreligger alvorlige sociale vanskeligheder, og den må ikke have urimelige skadelige virkninger for den berørte sektor i andre medlemsstater. Kommissionen kan i denne forbindelse tage hensyn til, at Herlitz-gruppen er en vigtig arbejdsgiver i de berørte støtteberettigede områder i Berlin og Brandenburg. En omgående, ureguleret insolvens ville have medført alvorlige sociale problemer. De skadelige virkninger for sektoren i de øvrige medlemsstater i redningslånets overgangsperiode anser Kommissionen for at være begrænsede og uvæsentlige.
- (112) For det tredje har Tyskland, selv om tildelingen af redningslånet oprindeligt ikke var anmeldt til Kommissionen, under undersøgelsesproceduren fremlagt bevis for, at lånet er fuldstændigt tilbagebetalt.

⁽²⁰⁾ ILB-Websted: www.ilb.de

⁽²¹⁾ Kommissionens referencesats for Tyskland var 5,06 % fra 1.1.2002 og 4,8 % fra 1.1.2003, se http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/others/reference_rates.html

- (113) For det fjerde skal støtten begrænses til det, der er nødvendigt for at videreføre virksomheden. Efter Kommissionens opfattelse er denne betingelse opfyldt. Redningslånet blev først benyttet, da likviditetslånet ikke mere var tilstrækkeligt til at dække det øgede likviditetsbehov til at dække leverancer ved skolestart i efteråret 2002. Selv efter tildelingen af redningslånet lå Herlitz PBS AG's likviditet på et lavt niveau mellem august og december 2002.
- (114) Endelig må støtten kun ydes i den periode, der er nødvendig for at udarbejde en gennemførlig omstrukturingsplan. Dette tidsrum bør normalt ikke overskride seks måneder, hvis der ikke foreligger usædvanlige omstændigheder. I det foreliggende tilfælde blev beslutningen om tildeling af redningslånet truffet den 10. maj 2002, medens den faktiske udbetaling først fandt sted den 24. juli 2002, og tilbagebetalingen seks måneder efter udbetalingen. Endvidere fandt tilbagebetalingen sted, inden Kommissionen kunne tage stilling til foranstaltningerne i insolvensplanerne. Redningslånet opfylder dermed kriterierne i rammebestemmelserne og skal betragtes som foreneligt med fællesmarkedet.

4. Omstrukturering på grundlag af insolvensplaner

a) Genetablering af rentabilitet

- (115) De insolvensplaner, der blev godkendt under proceduren mod Herlitz AG og Herlitz PBS AG, omfattede følgende foranstaltninger for at genoprette gruppens rentabilitet: nedbringelse af overskudskapacitet, salg af driftsarealer, nedlukning af datterselskaber, forbedring af negative finansresultater samt omkostningsreduktion og -optimering. Gruppens aktiviteter skulle indskrænkes til de kerneaktiviteter, der stadig var sunde.
- (116) Udviklingen i Herlitz-gruppen forløb i overensstemmelse med de finansieringsplaner, der indgik i insolvensplanerne. I regnskabsåret 2003 havde gruppen et driftsoverskud inden rente- og afdragsbetalinger på 7,2 mio. EUR ved en omsætning på i alt 346,6 mio. EUR. For 2003 var afkastningsgraden inden finansieringsudgifter 2 %, hvilket svarer til gennemsnittet inden for denne sektor. Virksomhedens cash flow inden finansieringsudgifter androg ca. 14 mio. EUR i 2003.
- (117) For regnskabsåret 2004 forventer Herlitz-gruppen et driftsoverskud inden finansieringsudgifter på [5-10] * mio. EUR og en produktion ^(a) (salg, lagerændringer inden for færdigprodukter) på [250-300] * mio. EUR. Det resulterer i en afkastningsgrad inden finansieringsudgifter på [2-4] * %. Herlitz-gruppens forventninger støttes af de hidtidige resultater. Under disse omstændigheder har insolvensplanerne dannet grundlag for genoprettelsen af virksomhedens rentabilitet.

b) Støtte begrænset til et minimum

- (118) Herlitz-gruppen havde allerede inden insolvensprocedurens start gennemført omstrukturingsforanstaltninger for ca. 20,6 mio. EUR, (heraf 9,3 mio. EUR til fratrædelsesydelser, 6,2 mio. EUR til afskrivninger og værdiforringelser og 5,1 mio. EUR til flytnings-, nedluknings- og rådgivningsomkostninger). De direkte omkostninger for de omstrukturingsforanstaltninger, der blev gennemført i 2002 som led i insolvensproceduren, beløber sig til 6,9 mio. EUR (fratrædelsesydelser og omkostninger i forbindelse med insolvensproceduren).
- (119) Størstedelen af omstrukturingsomkostningerne blev finansieret af virksomheden og dens kreditorer. Aktionærernes bidrag bestod i, at de fra og med 1997 ikke fik udbetalt dividende. Ethvert positivt cash flow blev reinvesteret i gruppen. Ved insolvensprocedurens start stillede gruppens bankkonsortium et »nyt« likviditetslån på 15 mio. EUR til rådighed, som blev fornyet to gange, og som den 17. november var fuldstændig tilbagebetalt. Dette lån dækkede gruppens sæsonbetingede likviditetsbehov og ydes muligvis på ny i juni 2004. Ved siden af det nye lån har bankerne også forlænget løbetiden af deres eksisterende lån i endnu et år til marts 2004.

^(a) Redaktionsfejl.

(120) På basis af omstrukturingsomkostningerne i perioden indtil insolvensprocedurens start udgør virksomhedens eget bidrag mere end 95 % af 27,5 mio. EUR. Hvis man derimod inddrager alle de omkostninger, der er direkte forbundet med insolvensproceduren, udgør dette egetbidrag 83,01 % af 6,9 mio. EUR. I betragtning af det betydelige beløb, gruppen har bidraget med af egne midler i begge tilfælde, er omstrukturingsstøtten begrænset til et minimum.

c) Forhindring af ulovlig konkurrencefordrejning

(121) Herlitz-gruppen gennemførte følgende uigenkaldelige udligningsforanstaltninger i form af kapacitetsbegrænsninger: nedlukning af tre konvolutmaskiner, salg af en offset-trykkermaskine og en servietmaskine; opgivelse af sprøjttestøbningsproduktion, nedlukning eller salg af datterselskaber i Portugal, Østrig og Frankrig, reduktion af lagerkapacitet og afskedigelse af 630 ansatte.

(122) Under omstruktureringen erhvervede gruppen kontrol over det tidligere joint ventureselskab eCom for [...] * mio. EUR og selskabet Mercoline for [...] * mio. EUR. Desuden blev der tilbagekøbt aktiver ved likvidationen af gruppens datterselskaber for [...] * mio. EUR. [Summen af de tre i denne betragtning nævnte tal andrager 1-3 mio. EUR]. De beløb, der blev betalt for aktiverne, var lave, og de købte selskaber og aktivers funktioner passede ind i målsætningen, der gik ud på at nedbringe omkostninger, koncentrere sig om kerneaktiviteter og sammenlægge de logistiske og administrative funktioner. Kommissionen betragter derfor disse investeringer som absolut nødvendige for at genoprette rentabiliteten uden ulovlig konkurrencefordrejning.

(123) Der er ikke overskudskapacitet på de relevante markeder, hvor Herlitz-gruppen har en markedsandel på [5-15 %] * i Tyskland og [3-17 %] * i Fællesskabet. I betragtning af den lille markedsandel og den ubetydelige statsstøtte kan de nye investeringer betragtes som nødvendige, og de medfører ikke ulovlig fordrejning. Omstrukturingsstøtten opfylder dermed rammebestemmelsernes kriterier og er forenelig med fællesmarkedet.

VI. KONKLUSION

(124) Under disse omstændigheder konkluderer Kommissionen, at redningsstøtten og omstrukturingsstøtten er i overensstemmelse med rammebestemmelserne og forenelig med fællesmarkedet —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Tysklands statsstøtte i form af rednings- og omstrukturingsstøtte til fordel for Herlitz-gruppen er forenelig med fællesmarkedet efter EF-traktatens artikel 87, stk. 3, litra c).

Artikel 2

Denne beslutning er rettet til Forbundsrepublikken Tyskland.

Bruxelles, den 30. juni 2004.

På Kommissionens vegne

Mario MONTI

Medlem af Kommissionen